

7. Загальна педагогіка.

КОНТЕКСТНЕ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ФАХОВОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Упатова І. П.,

доктор педагогічних наук, доцент,

професор кафедри природничих дисциплін

КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» ХОР

м. Харків, Україна

Одним із важливих аспектів розвитку самосвідомості особистості педагога, його прискореного професійного становлення є контекстне навчання майбутніх учителів початкової школи у фаховому освітньому середовищі педагогічного закладу вищої освіти.

Під фаховим освітнім середовищем розуміється цілісна динамічна відкрита система, яка об'єднує педагогічні процеси закладу вищої освіти і надає можливості для самореалізації кожної особистості майбутнього вчителя початкової школи, дає можливість забезпечити рівні умови для отримання освіти, її безперервності, наступності всіх компонентів навчання.

Фахове освітнє середовище ЗВО є вагомим чинником формування педагога нового покоління, зростання його професійної компетентності, дозволяє спрямувати їх на творчий пошук, розв'язання педагогічних проблем, здійснювати самоосвіту і саморозвиток, розробляти власні моделі педагогічного процесу, формувати педагогічну майстерність, розширити уявлення про педагогічний простір, шкільне життя, а головне – професію педагога.

Функціонування фахового середовища є вагомим чинником формування педагога нового покоління, дає можливість студентам ознайомитися з актуальними педагогічними проблемами та шляхами їх розв'язання, у ньому здійснюється якісна практична підготовка майбутніх фахівців завдяки професійно спрямованій (контекстній) навчальній діяльності.

Засновником методу контекстного навчання вважається А. Вербицький, на переконання якого, при такому навчанні домінуючим має бути опанування студентами цілісною професійною діяльністю.

А. Вербицький, В. Желанова, С. Скворцова наголошують, що при контекстному навчанні основним стає не передача інформації викладачами, а розвиток, з опорою на неї, здібностей студентів компетентно виконувати професійні функції, вирішувати проблеми і завдання, у наслідок чого, студент усвідомлює, що було («стереотипні» зразки теорії і практики), що є (виконувана пізнавальна діяльність) і що буде (моделюються ситуації професійної діяльності). Усе це мотивує освітню діяльність, навчальна інформація і сам процес навчання набувають особистісний сенс, інформація перетворюється в особисте професійне надбання студента [1, с. 40–47; 2, с. 88–93; 3; 4, с. 66–71].

Отже, вищезазначене забезпечує «природне» входження майбутнього вчителя в професію, значно скорочує період їх професійної адаптації в закладі загальної середньої освіти.

Ґрунтовним щодо проблеми дослідження є контекстний підхід (А. Вербицький, Т. Дубовицька), який передбачає підпорядкування змісту й логіки вивчення навчального матеріалу виключно інтересам майбутньої професійної діяльності, унаслідок чого навчання набуває усвідомленого, предметного, контекстного характеру та сприяє посиленню пізнавального інтересу й активності студентів. У зв'язку з чим процес професійної підготовки набуває особистісного сенсу.

Так, В. Желанова розглядає технологію контекстного навчання як систему, яка характеризується алгоритмізованою послідовністю відповідних дій. Автор доводить, що провідною умовою реалізації технології контекстного навчання майбутнього вчителя початкових класів є рефлексивно-контекстне освітнє середовище, функціонування якого базується на рефлексивно-контекстному підході, що є синтезом рефлексивної парадигми освіти та ідей контекстного навчання й пов'язаний з орієнтацією професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на формування його рефлексивної компетентності та

рефлексивно детермінованих конструктів у процесі послідовного моделювання предметного й соціального контексту професійної діяльності.

Основна ідея, на якій ґрунтується діяльність майбутніх учителів початкової школи в рефлексивно-контекстному освітньому середовищі ЗВО – реалізація власного потенціалу особистості в процесі фахової підготовки, ознайомлення з ефективним педагогічним досвідом, формування вмінь проводити спостереження за діяльністю викладачів, вчителів та учнів під час проходження різних видів педагогічної практики, виділяти головне, узагальнювати, виявляти цікаві методичні досягнення освітян, аналізувати їх педагогічний досвід, на основі якого формується власний стиль педагогічної діяльності.

Фахова діяльність, до якої залучаються студенти, передбачає їх участь у конференціях, круглих столах, тренінгах, методичних турнірах, панорамах творчих методичних ідей, майстер-класах, творчих зустрічах тощо. Для проведення таких заходів, з метою популяризації та вдосконалення фахової майстерності майбутніх педагогів, варто залучати до співпраці фіналістів і переможців конкурсів «Учитель року», оскільки перемоги в таких фахових конкурсах – результат кропіткої праці, безперервного самовдосконалення, прагнення до вершин професійного зростання, що безумовно сприяє формуванню позитивної мотивації до майбутньої професії вчителя початкової школи.

Зазначені заходи – це школи зростання майбутніх фахівців, а відповідно – якості освіти, вони дають можливість ефективного поєднання педагогічної теорії і практики.

Цілком зрозуміло, що функціонування фахового освітнього середовища, як компонента якісної підготовки майбутніх учителів початкової школи, сприяє самореалізації майбутніх педагогів, результативному проходженню різних видів педагогічної практики, а, отже, прискореному професійному становленню.

Слід зазначити, що створення такого середовища максимально сприятиме реалізації контекстної діяльності, яка передбачає опанування майбутніми вчителями початкової школи методики прийняття рішень, розробку власних пропозицій, висновків, усвідомлення алгоритму конструювання професійних дій

залежно від розвитку педагогічної ситуації, створення власного інтелектуального продукту за кожною із дисциплін освітньої програми. Для створення таких продуктів студенти можуть отримувати дослідницькі або проєктні завдання.

За такого підходу до навчання у ЗВО можна стверджувати, що відбувається контекстне навчання студентів і формування якостей творчої особистості

Посилаючись на науково-педагогічний досвід, свідчимо, що за організації діяльнісного підходу до навчання студент перестає бути накопичувачем знань (а викладач – їх транслятором). Ключовим стає для нього самостійне розв'язання проблем на виробництві, завдяки чому відбувається зміна його досвіду, формування його професійної компетенції.

Звичайно, реалізація методик контекстного навчання є складною і трудомісткою, потребує суттєвої перебудови навчального процесу, зміни методики викладання дисциплін.

З метою наближення навчання майбутніх вчителів на заняттях до реальних умов початкової школи доцільно впроваджувати самостійне планування й аналіз уроків різних типів з урахуванням макро- і мікроструктури; розв'язання різноманітних дидактико-методичних ситуацій; використання інтерактивних методів навчання, методичних ігор (прогривання ролі вчителя, батьків, колективу батьків, методистів тощо); практико-орієнтовних завдань, спрямованих на засвоєння досвіду методичної діяльності; методичних завдань різного рівня (репродуктивного, конструктивного, творчого), виготовлення методичних буклетів: «Нетрадиційні уроки»; «Рефлексивна хвилинка уроку», «Вербальне оцінювання учнів»; створення наочних посібників із природознавства: «Модель Сонячної системи», «Модель Землі», «Колообіг води в природі»; методичного посібника «Методика спостережень і проведення дослідів з природознавства в початковій школі» тощо). Здійснюючи квазіпрофесійну діяльність під час навчальних занять студенти проводять фрагменти уроків, пояснюючи досліди, як вчителі тощо.

Стратегія інноваційного навчання майбутніх учителів початкової школи через контекстну діяльність передбачає таку системну організацію процесу навчання,

за якої особистість педагога, як і раніше є провідним елементом, але при цьому змінюється його позиція стосовно студента, себе самого, він має займати позицію педагога-фасилітатора, колеги. Отже, на зміну авторитарній педагогіці приходить педагогіка фасилітації. За такої позиції викладач уже не тільки носій і транслятор знань, але й помічник у становленні й розвитку особистості майбутнього вчителя. Змінюється й позиція студента, який переорієнтовується з результату засвоєння та отримання оцінки на активну взаємодію з викладачем і самостійну роботу.

Таким чином, контекстне навчання забезпечує перехід абстрактних знань, якими володіють студенти, у сферу практичної фахової діяльності, основною відмінністю контекстного навчання, є навчання, до якого включена реальна фахова діяльність студента з метою формування в них професійної компетенції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вербицький А. А. Компетентностный подход и теория контекстного обучения. Москва: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов 2004. 84 с.
2. Желанова В. В. Рефлексивно-контекстне освітнє середовище як чинник професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів у ВНЗ. *Педагогічний дискурс*. Збірник наукових праць. Хмельницький: ХГПА, 2012. Вип. 11. С. 88–93.
3. Желанова В. В. Теорія і технологія контекстного навчання майбутніх учителів початкових класів: автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Держ. заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Луганськ, 2014. 44 с.
4. Скворцова С. О. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя на засадах контекстного навчання. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. Збірник наукових праць. Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. Умань, 2010. Випуск 35. С. 66–71.